

Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского
Серия «Юридические науки». Том 26 (65). 2013. № 2-2. С. 350-358.

УДК 343.1

**ЗДІЙСНЕННЯ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ
У ФОРМІ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КЕРІВНИЦТВА ДОСУДОВИМ
РОЗСЛІДУВАННЯМ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ
УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

Чорноусько М. В.

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

У статті досліджено точки зору науковців з приводу змісту, сутності і ролі прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням в контексті забезпечення прав учасників кримінального провадження. Проаналізовано норми національного законодавства на предмет відповідності загальним засадам кримінального провадження щодо гарантування доступу до правосуддя, забезпечення права на захист, змагальності сторін, забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, розумності строків тощо.

Ключові слова: процесуальне керівництво розслідуванням, учасники кримінального провадження, прокурор, повноваження, змагальність, захист, гарантії.

Послідовне становлення і розвиток правової держави як суб'єкта, відповідально перед особою і суспільством за виконання взятих на себе обов'язків із забезпечення реалізації їхніх прав, вимагає від органів державної влади і посадових осіб неухильного дотримання норм актів міжнародного законодавства, Конституції України та актів галузевого законодавства при виконанні ними своїх повноважень з метою утвердження людини, її прав, свобод та законних інтересів як найвищої соціальної цінності. При цьому сфера кримінального провадження, будучи пов'язаною з підвищеними ризиками їх обмеження, потребує особливо ретельної уваги з боку органів прокуратури, лейтмотивом діяльності яких виступає захист від неправомірних посягань на права і свободи його учасників.

Постановка проблеми. Здійснюючи нагляд у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, прокурор повинен не допустити або своєчасно і ефективно відреагувати на наявні порушення з боку слідчого або співробітників оперативних підрозділів, а отже – максимально убезпечити найбільш процесуально вразливих учасників кримінального провадження (потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого) від потенційних загроз, гарантуючи при цьому забезпечення їм рівних можливостей при участі в провадженні. У світлі переходу українського кримінального процесу на якісно новий рівень, з урахуванням об'єктивної необхідності подальшого вдосконалення підходів до розуміння сутності і значення прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва, розкриття окремих аспектів окресленого питання видається особливо актуальним. З огляду на наведене, необхідним є дослідження

проблеми забезпечення реалізації прав учасників кримінального провадження і з'ясування ролі прокурорського нагляду в контексті її вирішення, що має відбуватись під кутом зору забезпечення прав окремих учасників кримінального провадження (зокрема, права потерпілого на негайне прийняття і реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, визнання особи потерпілим, право потерпілого і підозрюваного брати участь у слідчих(розшукових) та інших процесуальних діях, знайомитися з матеріалами провадження, оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність уповноважених суб'єктів тощо) за рахунок їх нечіткого законодавчого викладу, а отже й ризику становлення неоднорідної правозастосовної практики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окреслена вище проблематика досліджувалась у працях Геселева О. В., Грошевого Ю. М., Дворника А. А., Зеленецького В. С., Капліної О. В., Кучинської О. П., Косюти М. В., Маляренка В. Т., Михеєнка М. М., Нора В. Т., Неділька В. Г., Півненко В. П., Погорецького М. А., Руденка М. В., Середи Г. П., Туркота М. В., Томина С. В., Юрчишина В. М. й інших, але викликає потребу її подальшого аналізу, чому й присвячено дану статтю.

Формулювання мети дослідження. Метою дослідження є розгляд наведених дискусійних питань в площині здійснення прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, виявлення потенційних процесуальних ризиків та встановлення причинно-наслідкових зв'язків між їх об'єктивним існуванням та механізмом недопущення прокурором їх настання при реалізації ним своїх повноважень.

Виклад основного матеріалу. Законодавцем у статті 7 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) 2012 року визначено загальні засади кримінального провадження, серед яких: рівність перед законом і судом, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, забезпечення права на захист, доступ до правосуддя, змагальність сторін, забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, розумність строків тощо [1], які, перебуваючи у безумовному взаємозв'язку і будучи взаємозалежними між собою, спрямовані на вирішення завдань кримінального провадження, визначених законодавцем у ст. 2 КПК України. З тим, щоб слугувати орієнтиром діяльності уповноважених державою на здійснення досудового провадження органів та посадових осіб, наведені засади мають знаходити однозначний вияв у нормах КПК, конкретизуватись у вигляді положень галузевих підзаконних актів і в підсумку беззаперечно реалізуватись при правозастосуванні. Тим не менш, на сьогодні зазначена триєдина структура показників якості кримінального провадження, з точки зору забезпечення реалізації прав його учасників, демонструє нестабільні результати, звідки виникає необхідність застосування ефективного механізму стримувань і противаг, яким цілком можна вважати здійснення прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, адже прокурорський нагляд, як слушно зауважив Косюта М. В., компенсує недоліки системи кримінального судочинства та урівноважує прорахунки правозахисної діяльності органів держави [2, с. 31]. Крім того, як впливає з позиції Європейського суду з прав людини у рішеннях по справі «Геннадій Науменко проти України», звернення до прокуратури виступає ефективним засобом захисту, передбаченим національним законодавством [3].

Незважаючи на відсутність єдності серед науковців з приводу оптимального переліку завдань прокурорського нагляду, поза сумнівом перебуває виокремлення з-поміж них таких фундаментальних, як виявлення порушень законності, захист від неправомірних посягань, забезпечення законності і правопорядку, про що веде мову, зокрема, Томин С. В. [4, с. 75]. Подібним чином вони визначаються і в контексті ст. 4 ЗУ «Про прокуратуру» 1991 року. Завдання прокурора під час досудового і судового провадження при цьому конкретизовані наказом Генерального прокурора України від 19.12.2012 року № 4гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні». Так, згідно з пп. 1.2–1.5 п. 1 наказу до них належать: безумовне реагування на виявлені порушення закону з часу надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення до прийняття остаточного рішення у провадженні; швидке, всебічне, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень; поновлення порушених прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження; своєчасне вжиття заходів до усунення причин та умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення та інші [5], що прямо перегукуються з повноваженнями, якими відповідно до ст. 36 КПК України наділяється прокурор як процесуальний керівник досудового розслідування. Доцільною, з точки зору забезпечення якості такої форми прокурорського нагляду, видається передбачена даним наказом необхідність призначати процесуальних керівників досудового розслідування з урахуванням складності кваліфікації, суспільного резонансу, прогнозованих обсягів процесуальної роботи та з огляду на професійну майстерність і досвід відповідних прокурорів, а також можливість за потреби створювати групу прокурорів. На наш погляд, така вказівка якнайкраще скеровує на забезпечення ефективного процесуального керівництва, однак визначальні акценти мають бути розставлені, передусім, в контексті організаційно-кадрового забезпечення органів прокуратури задля оперативної і безперебійної роботи в цьому напрямі, адже зміст діяльності в повному обсязі не здатен розкритися за відсутності належної форми її вираження. Інакше кажучи, недостатнє кадрове забезпечення, надмірна завантаженість прокурорів-процесуальних керівників є прямо пропорційною зниженню рівня ефективності нагляду, який у такому разі взагалі втрачає будь-який сенс. У зв'язку з цим, Генеральною прокуратурою України взято курс на усунення окреслених проблем, шляхом створення Управління процесуального керівництва у кримінальних провадженнях та відповідних управлінь в структурі прокуратур нижчого рівня, що, на думку Бескишко М. Г., дозволить поліпшити й кінцевий результат кримінального провадження – об'єктивний розгляд кримінального провадження в суді [6].

Приділяючи увагу проблематиці забезпечення реалізації прав потерпілого, перелічених у ст. 56 КПК, зазначимо, що виникнення перших труднощів у цьому аспекті пов'язане з правом на негайне прийняття і реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення та, власне, визнання особи потерпілим. Привертає увагу те, що законодавець у ч 2. та ч. 3 ст. 55 оперує такою категорією як «залучення особи до провадження як потерпілого» в контексті подання нею відповідної заяви, тоді як у п. 1 ч. 2 ст. 56 ним вжито термін «визнання потерпілим». Допущення такої термінологічної еклетики ми вважаємо неприпустимим, адже наведені категорії мають рівнозначне змістове навантаження, а відтак для їх розмежування відсутні будь-які підстави. Отже, аргументованим з точки зору юридичної техніки було б обмежитись застосуванням однієї з них. В цілому залишаючи

поза увагою висвітлений формальний бік досліджуваної проблеми, слід погодитись з думкою Маляренка В. Т. стосовно того, що однією з причин виникнення низки перепон для потерпілого на початковому етапі досудового розслідування виступає законодавча вимога про його швидке і повне здійснення [7, с. 7]. У продемонстрованому ракурсі бачимо, що потенційна складність розслідування, брак доказів та відсутність судової перспективи провадження провокують уповноважених суб'єктів на подібні незаконні дії, якими обмежується право особи на доступ до правосуддя, гарантоване Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, внаслідок чого не може йти і про забезпечення процесуальної рівноправності сторін кримінального провадження. Окремої уваги в цьому разі потребує відмова законодавця за КПК 2012 року від необхідності винесення постанови про визнання особи потерпілим на користь вручення талону-повідомлення про прийняття заяви та пам'ятки про права і обов'язки. Законодавча мета спрощення процедури (нагадаємо, йшлося, по суті, про «автоматичне» набуття статусу потерпілого) обернулася, натомість, відсутністю офіційного підтверджуючого документа про визнання особи потерпілим, а відтак, за рахунок наявності суперечливих правозастосовних підходів, унеможливила її пряму участь у кримінальному провадженні, чим цілком знівельовано ідею змагального кримінального процесу, одним з елементів якого, поряд з наявністю сторін, виступає також їхня активність [8, с. 18]. В наведеному ж випадку пересвідчуємось у протилежному: за умов фактичної наявності потерпілого, він є процесуально неспроможним в частині активної реалізації його прав. Такий варіант розвитку подій, як видається, постає на противагу традиційним уявленням про проблему забезпечення змагальності сторін, оскільки обмежуються не права сторони захисту, як свідчить неоднозначна правозастосовна практика, а права потерпілого, який (як справедливо відзначає Капліна О. В.) ввіряє захист свого інтересу державі, але при цьому й сам наділяється особливим правовим статусом [9, с. 223]. Втім, деякі представники юридичної науки і практики стверджують, що шляхом закріплення у КПК України права слідчого відмовити у визнанні особи потерпілим унеможлиблюється маніпулювання громадянами можливістю автоматичного набуття статусу потерпілого [10]. Зауважимо, що керуючись подібними мотивами, більш логічним буде «воскресити» механізм проведення дослідчої перевірки заяви про злочин, як це передбачалось ст. 97 КПК 1960 року [11] і дійсно не тягло за собою предметного розгляду необгрунтованих заяв і повідомлень. Разом з тим, пп. 1, 5 ч. 1 ст. 303 КПК містить посилання на можливість оскарження бездіяльності як слідчого, так і прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР та відмові у визнанні потерпілим. Зокрема, як свідчать офіційні статистичні дані, за 9 місяців 2013 року було виявлено та внесено до ЄРДР відомості про вчинені, але раніше не обліковані кримінальні правопорушення у 2 822 випадках, а з 1 217 скарг щодо невнесення даних до ЄРДР задоволено було 1 141 [12]. Слід наголосити, що наказом Генерального прокурора України № 15гн від 25.09.2012 р. «Про організацію роботи з питань статистики, ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань та нагляду за обліком кримінальних правопорушень» визначено обов'язок прокурора, який здійснює процесуальне керівництво, при встановленні фактів невідповідності внесеної інформації до ЄРДР та звітності вживати невідкладних заходів до усунення виявлених порушень, притягнення винних службових осіб до передбаченої законом відповідальності [13], що, безумовно, має сприятливо впливати на належний пе-

ребіг досудового розслідування. Так, згідно з результатами звітності, до дисциплінарної відповідальності протягом січня-вересня 2013 року на цій підставі було притягнуто 3 111 працівників органів внутрішніх справ [12]. В ідентичному векторі орієнтує наказ Генерального прокурора України «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» №4гн від 19.12.12 р., де п. 4 містить вказівку на необхідність забезпечення виконання вимог закону щодо додержання розумних строків, більше того: йдеться про обов'язок «принципово реагувати на факти порушення розумних строків» [2], щоправда, суб'єкт видання не вдається до чіткого викладу заходів, прийнятних до вжиття в такому разі. Презюмуємо, що мається на увазі звернення до механізму, регламентованого п. 8 ч. 2 ст. 36 КПК, що, втім, не ліквідує очевидної необхідності вдосконалення норми галузевого акту в напрямку конкретизації з метою унеможливлення будь-якого неоднозначного трактування.

Важливим аспектом правозахисної діяльності прокуратури, в контексті здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням, виступає також забезпечення передбаченого пп. 9-12 ч. 3 ст. 42 права підозрюваного брати участь у здійсненні процесуальних дій, під час їх проведення ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення, застосовувати у незаборонених законом випадках технічні засоби в ході процесуальних дій та, власне, подавати клопотання про саме їх проведення. Реалізація означених вище прав підозрюваним і рівень відповідальності «процесуального прокурора» за її забезпечення набуває виняткового значення в контексті утвердження змагальної складової у кримінальному процесі України. Те саме стосується і визначеного п. 4 ч. 2 ст. 56 КПК права потерпілого брати участь у процесуальних діях за рахунок вимоги, висунутої до прокурора ч. 3, ч. 6 ст. 223 КПК. Йдеться про вжиття ним належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені, а також роз'яснення їхніх прав та обов'язків. Не менш значущою є й вимога стосовно присутності особи, яка ініціювала проведення слідчої (розшукової) дії, а також права ставити питання, висловлювати пропозиції, зауваження, заперечення, які заносяться до протоколу. Проблемним у цьому відношенні видається організаційно-методичне налагодження передбаченого механізму з огляду на значну трудомісткість даного процесу. Загалом, саме наведені права учасників кримінального провадження найбільш повно відображають зміст принципу змагальності у кримінальному судочинстві, який на стадії досудового розслідування (зокрема, якщо розглядати його під кутом зору необхідності забезпечення реалізації зазначених прав) розкривається не стільки через протиставлення правових позицій сторін, як на те вказують деякі науковці [8, с. 16], що, на наш погляд, найбільш властиво стадії судового розгляду, скільки через призму єдиної спрямованості діяльності сторін, передусім, для забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і застосування до кожного з учасників кримінального провадження належної правової процедури. При цьому очевидно, що тут треба говорити про збалансування процесуального становища сторін, які перебувають у різних «вагових категоріях» не лише з огляду на різнополярність правових позицій, але й на об'єктивну різницю у правильності сприйняття юридичних питань, що виникають під час розслідування в силу некомпетентності як підозрюваного, так і потерпілого. Така розстановка акцентів зумовлює необхідність залучення захисника підозрюваного та представника потерпілого як кваліфікованих «посередників» між дер-

жавою в особі органу досудового розслідування та відповідними учасниками кримінального провадження з метою забезпечення реалізації їхніх прав. У свою чергу, залучення захисника в порядку, визначеному ст. 48, 49, 50, 52, 53 на стадії досудового розслідування покладається на слідчого або прокурора.

Окремий блок питань становлять повноваження прокурора погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення процесуальних дій, скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих, доручати слідчому їх проведення, давати вказівки щодо їх проведення, брати в них участь або й самостійно проводити їх, що спрямовані на забезпечення реалізації прав як потерпілого, так і підозрюваного. Ці повноваження законодавчо окреслені в пп. 4, 5, 7, 10 ч. 2 ст. 36 КПК, а також вдало деталізовані наказом Генерального прокурора України № 4гн. З метою встановлення певних правозастосовних тенденцій, одразу наводимо деякі статистичні дані вже згаданого нами Звіту про роботу прокурора за 9 місяців 2013 року, що дозволить простежити рівень регулярності звернень прокурорів до реалізації ними викладених нижче повноважень (наприклад, лише письмових вказівок було дано 180 505). Так, при вирішенні питань щодо погодження клопотань слідчих про проведення слідчих (розшукових) дій, на прокурора покладається обов'язок ретельно перевіряти наявність відповідних підстав і невідкладно скасовувати незаконні постанови про закриття кримінальних проваджень (29 642 постанови за звітний період), а також відновлювати незаконно зупинені досудові розслідування (1 076 випадків); перевіряти обґрунтованість повідомлень про підозру, дотримання процесуальних строків, прав і законних інтересів підозрюваних (108 подань прокурора за фактом застосування незаконних методів досудового розслідування); забезпечувати неухильне дотримання прав підозрюваного, у тому числі припинення обмежень, яких він зазнав у зв'язку із застосуванням запобіжних заходів, після закінчення дії відповідної ухвали суду або її скасування, крім того, перед погодженням клопотань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій прокурор зобов'язаний перевіряти відповідність наведених у них даних вимогам законів, матеріалам і фактичним обставинам кримінального провадження, вирішуючи ці питання невідкладно. Визнаємо за необхідне наголосити на потребі законодавчого закріплення жорстких часових рамок, в межах яких прокурор повинен здійснити вищезгадані дії. Це обумовлено специфікою сфери кримінального провадження, де існує значний ризик порушення прав його учасників, а тому неприпустимим є застосування оціночних понять стосовно визначення процесуальних строків. Чіткість у цьому аспекті ілюструє п. 10.3. зазначеного нами наказу, який зобов'язує перевіряти законність здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, проведення яких не потребує дозволу слідчого судді або рішення прокурора, упродовж доби з часу отримання письмового повідомлення слідчого про їх проведення. Втім, реалізація даного положення поставлена у пряму залежність від належного виконання своїх обов'язків слідчим, а отже вимагає від прокурора ініціативної процесуальної поведінки в частині здійснення ним всеохоплюючого нагляду за діями слідчого. В такому контексті Юрчишин В.М. висловлюється з приводу того, що для посилення ефективності нагляду варто закріпити в новому законі «Про прокуратуру» право прокурора заслуховувати доповіді дізнавачів, слідчих, керівників органів досудового розслідування і посадових осіб органів дізнання про хід розслідування кримінальних правопорушень, що має підвищити рівень інформованості прокурора про результати

розслідування, сприятиме більш швидкому виявленню порушень закону, в тому числі й тих, що стосуються прав і свобод учасників процесу [14, с. 76]. Вважаємо запропоновану ідею цілком обґрунтованою, проте аналіз існуючих на сьогодні проектів закону України «Про прокуратуру» свідчить про відсутність найближчої перспективи її нормативного закріплення, що не може не викликати зауважень.

Одним із важливих напрямків прокурорського нагляду в аспекті забезпечення реалізації прав учасників кримінального провадження, крім наведеного, є його активне сприяння укладенню угоди про примирення, за наявності відповідного волевиявлення сторін, яке виявляється у обов'язку інформування підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення і роз'яснення їм наслідків укладання відповідної угоди, на що вказує як ч. 7 ст. 469 КПК, так і вже згаданий вище наказ № 4гн від 19.12.2012 р. Так само законодавець закликає чинити і в разі укладення угоди про визнання винуватості, крім того надавши в ст. 470 КПК перелік обставин, що враховуються при цьому прокурором. Однак здійснення аналізу норми дозволяє стверджувати про те, що цей перелік слід уточнити, виклавши такі обставини детальніше. Однозначним при цьому залишається обов'язок прокурора забезпечити елемент добровільності укладення угоди без звернення до будь-яких методів спонукання, в тому числі – психологічного тиску.

Не викликає сумніву те, що забезпечення прав учасників кримінального провадження значною мірою лежить не лише у площині реалізації принципу змагальності, але й розумності строків досудового розслідування. Розглядаючи вказану тематику у розрізі здійснення прокурором процесуального керівництва, стикаємося з низкою проблем, однією з яких є й зовсім алогічна і парадоксальна за своєю природою, котра зводиться до того, що прокурор часом позбавлений процесуальних засобів до забезпечення розумності строків провадження. В цьому сенсі заслуговує на увагу, зокрема, позиція Соляра С. П., який і вказує на проблему, що впливає з буквального тлумачення ч. 3 ст. 284 КПК і полягає у фактичній неможливості закриття кримінальних проваджень у випадках, коли відсутні як підстави для закриття слідчим за реабілітуючими обставинами, так і прокурором, оскільки жодній особі не було повідомлено про підозру. Погодимося з тим, що подібна процесуальна неспроможність прокурора ставить його в залежність від слідчого і прийняття ним законного рішення, хоча обов'язок із забезпечення проведення досудового розслідування у розумні строки ч. 2 ст. 28 КПК України покладає саме на прокурора, а не на слідчого, отже видається доцільним надати прокурору повноваження щодо закриття кримінального провадження з підстав, передбачених ч. 1 ст. 284 КПК України, без будь-яких обмежень [15, с. 94]. Врешті констатуємо, що в даному випадку пріоритетним є досягнення балансу між швидкістю та якістю, оскільки як поспішність, так і затягування строків є неприпустимими для повноцінного розслідування.

Дієвим процесуальним важелем забезпечення прокурором реалізації прав учасників кримінального провадження виступає також передбачене ст. 290 КПК відкриття матеріалів іншій стороні. З упевненістю можна зазначити, що виконання такої вимоги прокурором впливає на забезпечення прав потерпілого в перспективі, під час судового розгляду, оскільки це – невід'ємний атрибут прийняття судом конкретних матеріалів провадження (як доказів) до уваги. Що ж стосується сторони захисту, то неухильне виконання прокурором даних положень робить можливим забезпечення реалізації права на достатній час і можливості підготовки захисту, передбаченого п. б ч. 3 ст. 6 Конвенції

про захист прав людини і основоположних свобод [16], а отже до певної міри сприяє поступальному руху системи кримінального судочинства України в напрямку утвердження прав учасників кримінального провадження. Попри це, текстуальний виклад самої ст. 290 дає підстави для висловлення критичних зауважень стосовно чіткості процесуального порядку його здійснення. Разом з тим, питання закріплення документальної форми ознайомлення сторони захисту з матеріалами, наданими стороною обвинувачення потребує обов'язкового вирішення на рівні КПК. Зрештою, варто констатувати, що дана ідея є механізмом, який забезпечує сторону обвинувачення від необґрунтованих зауважень сторони захисту на стадії судового розгляду в частині відмови їй у ознайомленні з матеріалами кримінального провадження або неознайомлення з окремими матеріалами.

Висновки. Викладене дозволяє вести мову про ефективність правозахисної функції прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва у разі неухильного дотримання прокурором вимог матеріального і процесуального законодавства, здійснення повного, всебічного нагляду за процесуальною діяльністю слідчого та забезпечення своєчасного, компетентного і адекватного обставинам розслідування реагування з метою забезпечення реалізації прав учасників кримінального провадження. Водночас, особливої уваги з боку законодавця потребує усунення окреслених нами недоліків процесуальних норм з метою мінімізації виникнення будь-яких загроз для належного правозастосування, що сприятиме становленню прогресивної системи кримінальної юстиції в Україні.

Список літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11–12, № 13. – Ст. 88.
2. Косюта М. В. Правозахисна функція прокуратури та її закріплення у майбутньому законі України «Про прокуратуру» / М. В. Косюта // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2011. – № 2. – С. 29-34.
3. Справа № 42023/98 «Науменко проти України» : Остаточне рішення Європейського суду з прав людини від 10.02.2004 // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://search.ligazakon.ua>.
4. Томин С. В. Завдання кримінального переслідування, здійснюваного прокурором у кримінальному судочинстві України / С. В. Томин // Університетські наукові записки. Серія: «Право». – 2010. – № 1. – С. 71-78.
5. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні : Наказ Генерального прокурора України від 19.12.2012 № 4гн // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://www.gp.gov.ua>.
6. Бескишкий М. Г. Інтерв'ю прокурора міста Києва: В рамках реформування штат слідчих прокуратури столиці скоротився майже вдвічі / М. Г. Бескишкий. – Режим доступу. – [Електронний ресурс] : http://www.kyiv.gp.gov.ua/ua/kyiv_zmi.html.
7. Маляренко В. Т. Кримінально-процесуальне законодавство України: питання становлення і розвитку / В. Т. Маляренко // Право України. – 2003. – № 9. – С. 3-14.
8. Яновська О. Г. Концептуальні засади функціонування і розвитку змагального кримінального судочинства : монографія / О. Г. Яновська ; Нац. акад. внутр. справ. – К. : Прецедент, 2011. – 303 с.
9. Капліна О. В. Міжнародно-правові стандарти захисту прав потерпілих в кримінальному процесі: інтерпретація і проблеми імплементації в національне законодавство України / О. В. Капліна // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2004. – № 1-2. – С. 223-228.
10. Фаринник В. І. Деякі особливості початкового етапу досудового розслідування за кримінальним процесуальним кодексом України : тези виступу / В. І. Фаринник. – Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://www.nsj.gov.ua/ru/training/judjes/kpk>.
11. Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон України від 28.12.1960 № 1001-05 // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
12. Звіт про роботу прокурора за 9 місяців 2013 року // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://www.gp.gov.ua>.

13. Про організацію роботи з питань статистики, ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань та нагляду за обліком кримінальних правопорушень : Наказ Генерального прокурора України від 25.09.2012 № 15Гн // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://www.gp.gov.ua>.

14. . Юрчишин В. М. Нагляд прокурора при провадженні досудового розслідування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України / В. М. Юрчишин // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 3. – С. 74-77.

15. Соляр С. Проблеми практичного застосування окремих положень Кримінального процесуального кодексу України. // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2013. – № 3 (31). – С. 93-97.

16. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04.11.1950 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 270.

Чорноусько М. В. Осуществление прокурорского надзора в форме процессуального руководства досудебным расследованием как гарантия обеспечения реализации прав участников уголовного производства / М. В. Чорноусько // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – Т. 26 (65). № 2-2. – С. 350-358.

В статье осуществлён анализ точек зрения учёных по поводу содержания, сущности и роли прокурорского надзора в форме процессуального руководства досудебным расследованием в контексте обеспечения прав участников уголовного производства. Исследованы нормы национального законодательства на предмет соответствия общим началам уголовного производства относительно гарантирования доступа к правосудию, обеспечения права на защиту, состязательности сторон, обеспечения права на обжалование процессуальных решений, действий или бездействия, разумности сроков и др.

Ключевые слова: процессуальное руководство расследованием, участники уголовного производства, прокурор, полномочия, состязательность, защита, гарантии.

PROSECUTORIAL SUPERVISION IN THE FORM OF PROCEDURAL GOVERNANCE PRE-TRIAL INVESTIGATION AS A GUARANTEE OF REALISING THE RIGHTS OF CRIMINAL PROCEEDING PARTICIPANTS

Chornousko M. V.

Kyiv National University named after Taras Shevchenko, Kyiv, Ukraine

In the article investigates the points of view of scientists about the content, nature and role of prosecutorial supervision in the form of procedural governance pre-trial investigation in the context of the rights of the criminal proceeding participants. Analysis of domestic law in compliance with the general principles of criminal proceedings to guarantee access to justice, the right to protection, adversarial, the right to appeal judicial decisions, acts or omissions, reasonable time etc. Explored law and procedural shortcomings, ways to overcome them in order to effectively ensure the rights of the injured and the accused at the stage of preliminary investigation. Traced the role of certain mechanisms of prosecutorial supervision in the structure ensuring implementation of the adversarial principle in criminal proceedings; trends in the prosecution of individuals providing access to justice, particularly in the opening stages of criminal proceedings, entering data into unified state register of the pre-trial investigations. Attention is drawn to problems involvement and participation of defense counsel in criminal proceedings. Proposed revising the rules of law concerning recognition as injured in order to avoid the possibility of double interpretation of the meaning of terms of the same categories. Justified and supported the idea of the need to expand the powers of the prosecutor's closing criminal proceedings on all grounds specified in the Criminal Procedure Code for optimizing procedural activities and the rate of the investigation. Examined the role of the prosecutor at the conclusion of the settlement and the acknowledgment of guilt of the requirements that apply to participants in its conclusion. Analyzed the powers of the prosecutor in the context of comprehensive supervision of investigator, detection and prevention exercise of his unlawful decisions, restoration of violated rights participants in criminal proceedings with a view to strengthening the human as the highest social value.

Key words: procedural governance, criminal proceeding participants, the prosecutor, powers, adversarial, protection, guarantees.